СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор”, написана на основание заповед на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД-38-188 от 17.04.2026 г.

Автор на рецензията: проф. д-р Маринела Великова Михова,
ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“

Научна област: Педагогически науки
Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по … (Методика на обучението по философски дисциплини)
Университет: Софийски университет „Св. Климент Охридски”,
Факултет: Факултет по педагогика
Заглавие на дисертацията: «Очакванията на учениците към учителя по философия и гражданско образование като детерминанта за неговия „Професионален Аз-образ“ (8-12 клас)»
Име на докторанта: Катя Росенова Димитрова
Научен ръководител: проф. дпн Яна Рашева-Мерджанова

Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба

На основание на националната и вътрешноуниверситетска нормативна рамка и положително решение на Факултетния съвет на Факултета по педагогика към СУ „Св. Климент Охридски“ от 10.03.2026 г. (протокол 10) е издадена заповед на ректора на СУ № РД-38-188 от 17. 04. 2026 г. и е утвърдено научно жури и дата за защита на дисертационното изследване на Катя Росенова Димитрова. Научното жури проведе първото си заседание на 24.04.2026 г. и взе необходимите решения, за да финализира процедурата по защитата. Заявявам, че предвид така изложените факти, процедурата е в съответствие с действащата нормативна уредба.

Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.)

Катя Димитрова притежава две бакалавърски степени, придобити в Софийския университет – по Геология от 2018 г. и по Педагогика с допълнителна професионална квалификация учител по философия и гражданско образование след дипломиране през 2020 г. във Факултет по педагогика към Софийския университет. През 2021 година придобива магистърска степен по Образователен мениджмънт в същия университет.

Професионалната биография на докторант Катя Димитрова, базирана на двете бакалавърски степени, започва през 2019 и включва следните позиции – лектор (2019 – 2020), начален учител ЦДО (2020-2021) и асистент (2022 – до сега).

Биографията на докторантката показва целенасочено развитие в областта на педагогиката, съчетано с практически опит в образователна среда, което създава добра основа за изследване на връзката между ученическите очаквания и формирането на „Професионалния „Аз-образ“ на учителя по философия и гражданско образование.

Актуалност на проблематиката на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд може да бъде оценена като безспорно актуална, значима и интересна. Обобщената аргументация е убедителна и се поддържа в рамките на цялостното дисертационно изследване. Промяната в ролята на учителя, нарастващото значение на ученическите нагласи и необходимостта от преосмисляне на педагогическата идентичност са реални и значими трансформации в съвременното образование. Изборът на Катя Димитрова предметите от философския цикъл и гражданското образование да бъдат в центъра на нейния изследователски фокус е следствие както от нейната професионална квалификация, така и от ключовото значение на личностния фактор за тези учители. Тези учители са призвани да формират у учениците компетентности, които им позволяват да участват активно и отговорно в социалния, политическия и културния живот.

Съгласна съм и поздравявам докторантката за аргументирането на актуалността на темата с фокус върху отношението авторитет по право и статус по договаряне от гл. т. на учителя. Безспорно е, че съвременната тенденция е към трансформация на учителския авторитет от институционално даден към релационно конструиран в процеса на педагогическо взаимодействие. Подчертаването на ролята на ученическите очаквания като фактор за легитимация на този авторитет е научно обосновано.

Посочената трансформация на учителския авторитет има пряко отношение към формирането на „Професионалния „Аз-образ“, тъй като го превръща в динамичен и релационно обусловен конструкт. Когато статусът на учителя не е предварително гарантиран, а се изгражда в ежедневното взаимодействие с учениците, „Професионалният „Аз-образ“ започва да се формира не само на базата на вътрешни представи (компетентности, ценности, професионални норми), но и чрез външна обратна връзка – възприятия, очаквания и реакции на учениците.

В този смисъл ученическите очаквания функционират като огледало и регулатор на професионалната идентичност: те могат да потвърждават, коригират или дори да влизат в напрежение със себепредставата на учителя. Именно в този процес на съгласуване (или несъгласуване) между вътрешен „Аз-образ“ и външно възприеман образ се изгражда по-устойчивата професионална идентичност.

Следователно, „договарянето“ на авторитета не е само социален процес, а и механизъм за развитие и рефлексия на „Професионалния „Аз-образ“, особено в области като философията и гражданското образование, където личностното присъствие на учителя е съществен елемент от педагогическото взаимодействие.

Познаване на проблема

Докторантката демонстрира задълбочено познаване на изследваната проблематика. Теоретичната част на дисертацията е разработена върху обширна и добре подбрана извадка от класически и съвременни научни източници. Особено положително впечатление прави интегрирането на интердисциплинарен подход (педагогика, психология, философия), както и критичният прочит на съществуващите теории. Докторантката познава детайлно образователната рамка и водещи парадигми в обучението по Философия и Гражданско образование в българското училище.

Методика на изследването

Методиката на изследването е ясно формулирана, адекватна, научно обоснована и съответства на поставените цели и хипотези.

Използван е смесен изследователски подход (качествени и количествени методи), който позволява по-пълно и многоаспектно изследване на проблема. Изследователските методи са диференцирани на две равнища. Теоретично, включващо изследване на библиографски източници, систематизиране, обобщаване, моделиране, проектиране и емпирично - анкетно проучване на ученици за очакванията им към Професионалния Аз-образ на учителя по ФГО и анкетно проучване на учители за представите им за очакванията на учениците към тях и за собствения им Професионален Аз-образ. Количествените данни са обработени със статистическия софтуер SPSS версия 26 и Q Professional версия 5.18.7.0., а свободните отговори са подложени на качествен анализ. Направен е и мащабен сравнителен анализ както на нагласите между различните образователни етапи, така и на «себепредставата на учителите с проекциите и очакванията

на учениците, което позволи идентифицирането на критични точки на синхрон в педагогическото взаимодействие» (с. 67).

Извадката е представителна – общо 2184 респонденти (75 учители и 2109 ученици), което гарантира надеждност на резултатите.

Описана е ясна и конкретна програма за събиране на данните. Аргументирана е валидността и надеждността на резултатите. Спазени са етичните изисквания при провеждане на изследването, което е изрично отбелязано в дисертационния труд.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е ясно структурирано, логически последователно и концептуално завършено научно изследване, което отговаря на изискванията за докторска дисертация в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ….

Трудът, който е с обем 180 страници, включва увод, две глави, заключение, библиография (100 източника (87 на кирилица и 13 на латиница), 34 интернет източника) приноси, приложения. Тази структура позволява пълно и задълбочено разглеждане на изследователския проблем, като всяка част изпълнява ясно определена научна функция.

В уводната част докторантката аргументира актуалността и значимостта на изследването, ясно формулира обекта, предмета, целта, задачите, хипотезите и методите на изследване. Положително впечатление прави ясното дефиниране на актуалността на изследвания проблем.

Първата част има функцията на теоретична основа на изследването. Представен е актуалният контекст на трансформация в образованието, като се обосновава необходимостта от преосмисляне на ролята на учителя в условията на дигитализация и променящи се ученически потребности. Докторантката аргументира централната позиция на учителя по философия и гражданско образование като носител не само на знание, но и на ценностно и гражданско ориентиране. Разгледани са съвременни и алтернативни образователни модели с цел очертаване на тенденции към персонализация, компетентностен подход и засилване на менторската функция на учителя. В този контекст професионалният „Аз-образ“ се интерпретира като динамичен и отворен конструкт, формиран в пресечната точка между професионалните изисквания и нарастващите очаквания на учениците. Моделът има ясно изразен интердисциплинарен характер, като съчетава психологически (теории за Аз-образа и

идентичността), педагогически (професионална роля и компетентности) и социологически (взаимодействие и социални очаквания) перспективи.

Моделът е концептуално обоснован и чрез разграничаването му върху два аспекта:

- съдържателен модел, който описва структурните компоненти на „Аз-образа“;
- функционален модел, който проследява механизмите на взаимодействие и взаимно влияние между учител и ученици.

Това разграничение позволява не само теоретично осмисляне на изследвания феномен, но и неговата операционализация в емпиричното изследване, което е съществено предимство.

Втората част е структурирана ясно и функционално, като представя изследователския дизайн, участниците, инструментариума и процедурите за събиране и анализ на данните. Съдържанието ѝ е в съответствие с целите и задачите на изследването и доказва основната теза, че очакванията на учениците са съществена детерминанта на „Професионалния „Аз-образ“ на учителя.

Методологичната част демонстрира добра научна култура и яснота в аргументацията при избора на изследователски подход. Структурата на главата улеснява проследяването на логиката на изследването и осигурява прозрачност и възпроизводимост на резултатите.

Тази част съдържа подробно и систематично представяне на резултатите от емпиричното изследване. Данните са организирани в съответствие с изследователските хипотези, като са представени чрез таблици, фигури и текстови анализ.

Положително впечатление прави:

- ясната структурираност на резултатите;
- коректното използване на статистически методи;
- интерпретацията на данните в контекста на теоретичната рамка.

Докторантката успява не само да представи резултатите, но и да ги свърже с образователната реалност. Приложната стойност на изследването може да бъде аргументирано чрез предложения от нея комплекс от техники за комуникация и модел на учителя по ФГО в «училище на бъдещето», който е с фокус учителят като граждански ментор и емоционален лидер.

Препоръчвам да не се публикуват всички отговори на отворени въпроси в техния суров вид в основния текст. Тяхното място е в приложението.

Библиографията е актуална. Тя включва 100 източника (87 на кирилица и 13 на латиница), 34 интернет ресурси.

В обобщение може да се заключи, че структурата и съдържанието на дисертационния труд са напълно адекватни на поставените цели, логически последователни и научно издържани. Трудът се отличава с добра вътрешна организация, методологическа яснота и балансирано съотношение между теоретична и емпирична част.

Научнотеоретични и практико-приложни приноси

Изцяло приемам изведените приноси на теоретично и приложно ниво. Обоснованият от авторката контекст на постижения и обособените от нея приноси съответстват на съдържанието на разработката и отразяват обективно постигнатото от нея като докторант.

Бих акцентирала върху теоретично зададения, логически проследен и емпирично аргументиран от докторантката „Професионален „Аз-образ“ на учителя по Философия и гражданско образование в съвременния дигитализиран свят, който преформулира своята традиционна роля от основен източник на информация към „носител на систематизирано знание, ценностен ориентир и морално-граждански ментор“. По този начин „Професионалният „Аз-образ“ се центрира върху хуманността и психологическата устойчивост, които се очертават като най-висшите професионални компетентности на бъдещето“ (с.139). Споделям това твърдение, което е изцяло в контекста на Образование 5.0 чиято цел е формиране на личности с компетентности за съвместна дейност, за по-добри междуличностни отношения, за емпатия и толерантност към разнообразието, за творчество, за управляване на конфликти и за непосредствена комуникация. Тази цел е постижима от лидер, в лицето на учителя с характеристиките на „емоционален лидер“.

Автореферат

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд и съответства на изискванията.

Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания)

Докторантката е изпълнила количествените показатели за ОНС «доктор». Тя декларира 3 публикации по темата на дисертационното изследване.

Въпроси

1. Какви са възможностите за прилагане на използвания в това изследване инструментариум към изследване на „Професионалния „Аз-образ“ на учители, преподаващи други учебни предмети?

Заключение

Дисертационният труд представлява завършено, самостоятелно и оригинално научно изследване, което отговаря на всички изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Оценявайки положително дисертационния труд и приносите на автора, предлагам на уважаемото жури да присъди образователната и научна степен „**ДОКТОР”** на Катя Росенова Димитрова. в област на висше образование 1. Педагогика; професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по … (Методика на обучението по философски дисциплини).

05.2026 ……

Проф. д-р Маринела Михова